

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL
ÜTÜ SÜNNITUSABI JA GÜNEKOLOOGIA RING

TARTU ÜLIKOOLI NAISTEKLIINIK KODANLIKU
EESTI PERIOODIL AASTAIL 1918 - 1940

V Ö I S T L U S T Ö Ö

Arstiteaduskonna ravi osakonna

VI kursuse üliõpilased:

H.Niglas

L.Kongo

Juhendajad:

prof. V.Meipalu

dots. H.Jalviste

Tartu, 1973

S i s u k o r d

	lk.	
I	Üldiseid andmeid Tartu Ülikooli Arstiteaduskonna kohta	3
II	Professor Jaan Miländeri elu ja tegevus	6
III	Tartu Ülikooli Naistekliinik aastatel 1918 - 1940	12
IV	Professor Jaan Miländeri õppe- teaduslik tegevus Tartu Ülikooli Naistekliinikus	18
V	Professor Jaan Miländeri õpilased	21
VI	Professor Jaan Miländeri ja tema õpilaste teaduslikud tööd aastatel 1920 - 1938	25
VII	Kokkuvõte	33
VIII	Kirjanduse loetelu	34

I ÜLDISEID ANDMEID TARTU ÜLIKOOLI ARSTITEADUSKONNA KOHTA

Vana Tartu Ülikooli Arstiteadusel oli kõlav nimi. Sealt on lähtunud mitmedki tähtsad algatused esmakordselt arstiteaduse ajaloos, selle koosseisust võis leida omaaegseid teadusemaailma suurusi.

Kui 1919.a. avati Eesti Ülikool, määrati arstiteaduskonnas kindlaks õppekohad (arvult 18) ja dotsentuurid (arvult 5). Õppetegevus algas 118 üliõpilase (65 meest ja 55 naist) ja 4 õppejõuga A. Schulzenbergi juhatusel (A. Sommer, A. Lipschütz, E. Hasing, J. Stamm). Neile lisandusid kohe A. Paldrok, M. Bresovsky, J. Miländer. Mis puutub sünnitus- abisse ja günekoloogiasse, siis kujunesid seal professorid ja nende piirides lugejad aastail 1919 - 1940 välja järgmiselt: J. Miländer, dr.med. korr. prof. (1920 I - 1938. II), B. Ottow, dr.med. eradots. (1924. I - 1925. II), R. Kleitsman, dr.med. prof. (1928. II - 1935. I), - (1936. I - 1940. II), H. Perli, dr.med. erakorr. prof. (1938. II - 1940. I), A. Tamm, dr.med. eradots. (1940. I).

Dekaanina on töötanud A. Schulzenberg (1919. I - 1920. II), K. Konik (1920. II - 1931. I), A. Ilius (1931. I - 1934. I), K. Schlossmann (1934. I - 1937. I), V. Vadi (1937. II), E. Saareste (1938. I - 1939. II), G. Rooks (1940. I).

On teada, et 1920/21. õ.-a. üliõpilaste arv tõusis 480- le, saavutades kõrgpunkti 1921.a. 558 õppijaga, kõikudes aga

edaspidi 350 ja 550 vahel.

Kodanlikul ajal pandi vastupidi senisele rohkem rõhku praktilisele tööle. Selleks pikendati õppeaega viielt aastalt kuuele. Efektiivsust aitas tõsta asjaolu, et nüüd oli üliõpilaste arv rühmades väiksem kui varem (vanematel kursustel kuni 25 inimest), mis võimaldas praktiliselt rohkem üliõpilasi tööle rakendada ja õppejõududel oma üliõpilasi paremini tundma õppida ning juhendada. Muidu käis üldine õppekorraldus suurtes joontes juba väljakujunenud radu pidi.

1920.a. korraldati ümber arstiteaduse doktorieksamid erialade alusel. Edaspidi nõuti eksamite tegemist arstlikes põhiainetes - anatoomias, füsioloogias, üldises patoloogias ja patoloogilises anatoomias, farmakoloogias ja peale selle eriala järele 4 - 5 aines.. Doktorieksamid lubati sooritada kahe aasta pärast arstiastme omandamist.

1922/23.õ.-a. töötati ümber arstiteaduse eeleksamite määrused: eksamid jaotati kahte rühma ja sooritati vastavalt loodusteaduslikes ja arstiteaduslikes ainetes, kusjuures viimatinimetatud tohtisid sooritada vaid need üliõpilased, kes olid eelnevalt sooritanud kõik eksamid loodusteaduslikes ainetes.

Ülikooli 10. - ndaks aastapäevaks võidi konstanteerida, et arstiteaduse alal oli ülikooli lõpetanud 509 isikut ning arstiteaduse doktori kraadi omandanud 37 teadlast.

Peamiselt teaduskonna õppejõudude ettevõttel hakati korraldama arstide kongresse. Esimene neist toimus 1921.a. Kongressid koos näitustega jätkusid kodanliku ajajärgu lõpuni. Arstiteaduskonna õppejõud K. Konnik, A. Liius, J. Miländer, A. Rammul, K. Schlossmann, S. Talvik, A. Valdes ja 24 üliõpilast olid 1922.a. Akadeemilisi Arstiteaduse seltsi asutajaks. Liikmete arv püsis 100 ümber. Seltsi ülesandeks oli põhikirja järgi liikmete arendamine arstiteaduse alal, meditsiinilise oskussõnastiku loomine, arstlike teadmiste ja rahvalike arstimisviiside kogumine. Referaatkoosolekuid peeti aastas kuni 6. Tähtsamaks seltsi ürituseks oli Faehlmanni nimelise abiraha asutamine toetuseks arstiteaduse üliõpilastele.

Selle perioodi teaduslikku loomingut hinnati asjatundvates ringkondades tunnustavalt. Ülikooli poolt välismaale komandeeritud stipendiaadid ja õppejõud on tagasi saabudes korduvalt teatanud, et Tartu Ülikooli nimi ja kaasaantud tunnistused on neile igal pool avanud ukseid takistamatuks ja soodustatud tööks.

II PROFESSOR JAAN MILÄNDERI ELU JA TEGEVUS.

Esimene eestlasest korralike professor naistehaiguste alal Jaan Miländer sündis 24. augustil ¹⁸⁶⁶ Pärnumaal Saarde kihelkonnas Patti vallas Ruusi talus taluomaniku pojana. Esimese alghariduse sai ta Jäärja valla- ja Saarde kihelkonnakoolis, ning Pärnu Linna algkoolis. 1880-1885. a. jätkas õpinguid Pärnu Linna Gümnaasiumis, valmistas end siis Tartus küpsuseksameile ja sooritas 1886. a. Tallinna Aleksandri Gümnaasiumi juures eksternina lõpuksamid.

1887. a. astus J. Miländer Tartu Ülikooli Arstiteaduskonda, mille lõpetas 1893. a. dr. med. astmega. 1884 - 1896. a. oli ta assistent Tartu Ülikooli Naistekliinikus (subassistent prof. O. Kistneri ja assistent prof. Al. Gubarjovi juures). Dr. med. kraadi sai J. M. 1896. a. kaitsitud väitekirja eest, mille pealkiri oli "Sünnitusjärgsest lohhijatest".

Peale väitekirja kaitsmist siirdus ta Venemaale Pensa kubermangu semstvohaiglasse, olles seal a. 1897 - 1920 nimetatud haigla naistehaiguste ja sünnitusosakonna juhatajaks ning Pensa kubermangu ämmaemandate- ja velskrite kooli õppejõuks. Samaaegselt oli J. Miländer Pensas veel erakliiniku kaasosaliseks ja Punase Risti Seltsi haigla konsultandiks.

J. Miländer abiellus 1898. a. sakslannaga, neil oli poeg ja 2 tütart. Poeg suri varakult tuberkuloosi, vanem tütar lõpetas TRÜ Majandusteaduskonna, on abielus venelasega (Rakov) ja elab Tallinnas. Noorem tütar emaga emigreerusid Saksamaale ning nende edaspidisest saatusest pole andmeid.

Foto 1. Jaan Miländer noormehena.

Foto 2. Prof. Jaan Miländer abikaasaga.

Foto 3. Prof. Jaan Miländer perekonna keskel.

Teaduslikul otstarbel viibis prof. J. Miländer a. 1901, 1907 ja 1912 välismaal, töötades naiste- ja kirurgia-kliinikuis Berliinis, Breslaus, Minchenis (prof. Döderleini juures). Talve- ja suvevaheaegadel täiendas ta end korduvalt Moskvas prof. Sneigirjovi ja prof. Al. Gubarjovi juures ning Peterburis V. Ottä kliinikuis.

1920. a. valiti Jaan Miländer Tartu Ülikooli sünnitusabi ja günekoloogia korraliseks professoriks. Ühtlasi sai ta Tartu Ülikooli Naistekliiniku ja Ämmaemanda Kooli juhatajaks. Samal ajal võttis prof. J. Miländer aktiivselt osa ühiskondlikust tööst, olles Tartu Arstide Seltsi liige alates 1920. a., selle esimees aga 1921.-1924.

Prof. J. Miländeri ajal tekkis märgatav vajadus naistekliiniku järele. Seda silmas pidades viis ta kliiniku tegevuse 40 voodilt 100-le. Haigete arv näitas märgatavt tõusu nii sünnitusabi kui günekoloogia alal. Kasvas operatsioonide hulk. Pärast prof. J. Miländeri ametisse tulekut hakati võimaldama ka noorematele assistentidele opereerimist, algul vähem, hiljem rohkem. Eriti praktiseeriti seda mõni aeg enne prof. J. Miländeri pensionile minekut. Seetõttu said assistendid nüüd täieliku ettevalmistuse nii diagnostilisel kui operatiivsel alal.

Tänu prof. J. Miländeri väsimatule organiseerimistöele ehitati kliiniku auditoorium 1939. a. ümber, ehk küll alles peale tema pensionile minekut. Kliiniku auditoorium, mis oli vene ajal ehitatud rohkele üliõpilaste arvule, oli ülearuseks muutunud, nii et selle ümberehitusega saadi rohkem uusi ruume personali, muuseumi jn. tarvis.

Prof. J. Miländer suurendas kliiniku raamatukogu, mis peale evakueerumist sisaldas 409 rmt, nii et peale tema äraminekut oli raamatute arv 1326.

J.M. täiendas ka arstiriistade inventari ja muretses õppevahendeid.

Prof. J. Miländer oli äärmiselt kohusetruu ja hoolas juhataja, iseloomult tasane ja rahulik, alati heatahtlik ja vastutulelik oma personali suhtes. Ta andis oma õpilastele assistentidele operatiivsel alal asjakohase kooli, olles samal ajal ise väga hea arst-akušöör ja operatöör. Prof. J. Miländeri koolist on võrsunud suur hulk eesti eriteadlasi-ginekolooge (arvult 22).

Prof. J. Miländeri teeneks tuleb lugeda veel röntgenkabineti avamist Naistekliiniku juurde a. 1922, mis tegevuse rohkendamise tõttu erisakonnaks ja 1940. a. erikliinikuks muudeti.

Ta täiendas ka laboratooriumi, soodustades igati teadusliku töö tegemist Naistekliiniku juures.

Prof. J. Miländer ise on avaldanud 25 teaduslikku tööd, neist 12 Naistekliiniku juhatajaks olemise ajal.

Tööde loetelu ja ilmumise aastad :

1. Abordi tagajärgedest ja mõjust. 1927. a.
2. Ektoopilise raskejalgsuse sümptomaatika. 1922. a.
3. Kas isetekkinud või väljakutsutud abort. 1923. a.
4. Mõned andmed naistehaiguste ravimisest mudaga. 1925. a.
5. Kõhulõikuse hädaohud. 1922. a.
6. Abordiküsimus. 1925. a.
7. Dr. Ph. Karelli muud teaduslikud tööd. 1926. a.
8. Schwangerschaft und Geburt. 1927. a.
9. Vähktõve röntgen kiiritusravi. 1926. a.
10. Teadumused emaka müoomist. 1928. a.
11. Zur Künftlichen Schesalenbild. 1931. a.
12. Sünnituseabi korraldusest. 1923. a.

Prof. J. Miländer lahkus pensionile 1937. a.

Suri Tartus 1940. a., maetud Tartus Raadi kalmistule.

Foto 4. Prof. Miländer oma kabinetis.

Foto 5. Prof. Miländeri pensionile saatmise õhtu.

III TARTU ÜLIKOOLI NAISTEKLIINIK

A. 1918. - 1940.

Günekoloogia ja sünnitusabi praktiliste õppuste läbiviimise kohaks Tartu Ülikoolis on juba alates 1806. aastast olnud Ülikooli Naistekliinik, asutatud tolleaegse prof. v. Deutsche poolt, paiknenud Tartu Toomemäel alates 1843. a., samas majas aga 1912. a. alates.

Tartu Ülikooli Naistekliiniku juhatajaks määrati pärast okupatsioonivõimude lahkumist a. 1918 vanem-assistent Rudolf Bernakoff, kes töötas sel kohal kuni 1920. a. sügiseni, mil sai juhatajaks prof. J. Miländer. Peale kliiniku juhatajate töötasid nooremate õppejõududena a. 1919-1942 järgmised assistendid: A. Sossi, V. Krull, G. Neggo, K. Sööt, O. Kook, R. Kleitsman, O. Leesik, I. Väärssi, J. Kulli, A. Kaasik, J. Grünthal-Haldre, E. Säga, A. Tamm, R. Meder, Th. Braffmann, K. Eichfuss, K. Pärn, K. Elbing, A. Koort, R. Laube, V. Priks, I. Veerma (27).

Naistekliiniku juures töötas Ülikooli Ämmaemandatekool a. 1919-1930, edaspidi valmistas ämmaemandaid ette Eesti Õdede Ühingu Kool. Üldse valmistati kodanliku Eesti perioodil ette 366 ämmaemandat. Õpilased praktiseerisid ja kuulasid loenguid naistekliiniku juures. Näiteks a. 1927 õppis ämmaemandate koolis 7 õpilast. Õppeaeg oli 1 aasta, juhendajateks olid prof. J. Miländer ja R. Kleitsman. Tulevased ämmaemandad elasid kliiniku majas, samas toimus ka õppetöö.

Töö naistekliinikus oli korraldatud klasside järgi, kus juures I-II klassi patsiendid olid jõukast soost kodanikud, III klassi moodustas lihtrahvas..

Sünnitaja, kes oli küllalt varakas, et maksta I klassi tasumäära, sai omale eraldi palati, kus toimus tema teenendamine. II klassi palatid olid ette nähtud 2-3 inimesele, III klassi palatis oli sünnitajaid kuni 15.

Sünnitaja võeti kliinikusse vastu ämmaemandatekooli õpilaste poolt, kes siis tegid kindlaks, millise klassi palatisse patsient edasi saata.

Foto 6. Prof. Miländer Tartu Ülikooli Ämmaemandatekooli
õpilaste keskel.

Foto 7. Prof. Miländer Naistekliiniku personaliga

Edaspidi hoolitses sünnitaja eest ainult üks ämmaemand, kelle "valdusesse" ta jäigi kuni kliinikust lahkumiseni. I-II klassi sünnitajaid visiteeris arst igal hommikul, ülejäänud patsiente aga harvem. Sünnitusi võttis vastu palgaline ämmaemand ja õpilased, tang- ja tuharsünnitusi aga võttis vastu arst. Üldiselt oli tavaks, et III klassi sünnitajate eest hoolitsesid ämmaemandatekoõli õpilased. Sünnitanud naised lahkusid kliinikust ümber 10 päeva peale sündi.

Sünnituse vastuvõtmine ei maksunud midagi, oli tavaks kinkida ämmaemandle kuld- ja hõbeesemeid.

Günekoloogia osakonnas oli 3 I klassi palatit. Eri- nevalt oli siin II klassi palatis kuni 8 haiget, III klassi palatis veel rohkem. III klassi patsientidel oli keelatud kliinikus viibimine ja samuti ravi tasuta. I ja II klassi haigeid opereerisid prof. J. Miländer ja R. Kleitsman, teisi aga nooremad assistendid. Arst sai iga operatsiooni pealt 15 krooni honorari. Operatsiooniõde 1 krooni ja palatiõde 4 krooni. I ja II klassi haiged maksid ka ravimite- ja päevaraha, neil oli see eest dieet individuaalne. Raviti üldiselt 10 päeva peale operatsiooni. Kui III klassi haigetel olid ette näha rasked operatsioonid, siis opereerisid ka prof. J. Miländer ja R. Kleitsman ilma rahata.

Järgnevalt on ära toodud ravipäevade põhimaksud kliinikus a. 1933. A. Lühisi andmeil.

1) Ravipäevade põhimaksud arstiteaduskonna kliinikuis:	
I kl. ravipäeva põhimaks	5.-
II - " -	3.-
III - " -	1.75

Foto 8. Prof. Miländer tulevaste ämmaemandate keskel.

Foto 9. Prof. Miländer perekonnaga.

Röntgenkabinetis töötasid röntgenoloogidena S. Veretennikov, K. Sööt, J. Grünthal-Haldre.

Töö röntgenosakonnas oli peamiselt praktilist laadi mis väljendub ka osakonnas väljunud teaduslikes töödes, mida on avaldanud J. Haldre, R. Kleitsman.

1938.a. asutati Ülikooli Naistekliiniku ruumides seal asuva röntgenosakonna baasil Radioloogia Instituut ja kliinik. Müretsesti Ra- preparaat vähktõve raviks. Juhatajaks sai dr. J. Haldre, kes töötas sel kohal kuni 1948.a. Radioloogiakliinik lõpetas töö naistekliiniku juures 1950.a., muutudes iseseisvaks asutuseks.

IV PROFESSOR J. MILÄNDERI ÕPPE-TEADUSLIK
TEGEVUS TARTU ÜLIKOOLI NAISTEKLIINIKUS.

Prof. J. Miländer oli Tartu Ülikooli Arstiteaduskonna sünnitusabi- ja naistehaiguste õppetoolil korraliseks professoriks alates 1920.a. 24.märtsist kuni 1936.a.augustini ja juhatas samal ajal ka Ülikooli Naistekliinikut.

Ajavahemikul 1920a- 1938.a. kevadsemestrini luges prof. J. Miländer arstiteaduskonna üliõpilastele loenguid teemal "Sünnitusabi ja naistehaiguste õpetus", 1 teoreetiline tund nädalas. Tasu oli 175 krooni semestris. Alates 1937.a loeb ta loenguid eradotsendina.

Aruandes Ülikooli Arstiteaduskonnale 1937.a. kirjutab prof. J. Miländer "Loengute arv semestris oli 13, kusjuures kolmel korral oli loengu pikkus 2 tundi. Kuulajate hulk oli poolaasta algul, keskel ja lõpus 30 - 35 üliõpilast. Selles poolaastal võeti läbi sünnitusabi füsioloogiline osa:

- 1) Sigimisprotsessid, mehe ja naise suguelundite arenemine felliikel, ovulatsioon, menstruatsioon. Ajuripatsi ja munasarja hormoonid ja nende toime naise kehasse.
- 2) Eostus, raseduse aja arvamine, viljastumise nähud, loote kestad, platsenta. Loote arenemine kuude järgi.
- 3) Loote füsioloogia, küpsuse tunnused.
- 4) Lootehoid, asetus ja paigutus emakas.
- 5) Muudatused ema kehas:
 - a) suguelundites
 - b) organismis
- 6) Raseduse diagnoos.
- 7) Sünnitusfüsioloogia, sünnitusjõud ja sünnitusteed, loode sünnitusobjektina.
- 8) Sünnitusprotsessid.
- 9) Sünnitusmehhanism.

- 10) Kliiniline sünnituse kulg.
- 11) Lapsevoodi aeg.
- 12) Vastsündinud lapse eest hoolitsemine, toitmine rinnaga, ammeplimaga ja loomapiimaga.
- 13) Mitmikud.

Üliõpilaste osavõtt loengutest oli väga aktiivne ja tähelepanelik.

II semestril käsitles prof. J. Miländer sünnitusabi õpetuse patoloogilist osa ja tähtsamaid peatükke naistehaiguste õpetusest. Teemad olid järgmised:

- 1) Rasedusest olenevad ema haigused, verekava ja erituselundite haigused.
- 2) Juhuslikud haigused. Ägedad ja kroonilised nakushaigused. Hingamis- ja seedimiselundite haigused.
- 3) Sigitamishäired, suguelundite väärarendite, põletikuliste protsesside ja kasvajate puhul, asendimuutuste puhul.
- 4) Suguelundite väärendid, põletikulised protsessid, asendi muudatused, kasvajad.
- 5) Emakaväline rasedus.
- 6) Loote ja ta osade väärendid, enneaegne raseduse katkemine.
- 7) Sünnitusjõudude häired.
- 8) Loote ebaõiged asetused.
- 9) Platsentaarse hingamise häired. Lämpumine.
- 10) Rasedus ja sünnitus kitsa vaagna puhul.
- 11) Pehme sünnitusteede vigastused ja rebendid.
- 12) Verevalangud emakast raseduse ja sünnituse ajal ning peale sünnitust.
- 13) Eklampsia. Lapsevoodipalavik.
- 14) Lühike ajalooline ülevaade sünnitusabi ja

naistehaiguste õpetusest ja Tartu Ülikooli Naistekliiniku tegevusest alates 1.nov. 1896 - 30.juuni 1937.a.

Prof. J. Miländer pidas loenguid ka Ämmaemanda- te Kooli õpilastele.

Oma ametisoleku ajal käis prof. J.Miländer korduvalt välismaal, et tutvuda sealsete kliinikute õppetöö ja teaduslike tegevuse korraldusega.

1926.a. 2.juunist- 1.aug. 1926.a. viibis ta Saksamaal, Austrias, Tšehhoslovakkias ja Helveetsias. 1929.a. väibis J. Miländer Soomes, 1931.a. komaneeriti ta Saksamaale, kus peatus Berliinis, kuna leidis, et kõige rikkalikum haigete kliiniline materjal on seal. Nende komanderingute ajal täitis kliiniku juhataja ülesandeid vanemassistent Rudolf Kleitsman.

Prof. J. Miländer oli oma õpilaste Arkadi Tamme, Reinhold Kleitsmani ja Rudolf Bernakoppi teaduslike tööde juhendajaks ja oponendiks.

Prof. J. Miländeri teadusliku tööde loetelu:

1. Abordi tagajärgedest ja mõjust. 1927.a.
2. Ektoopilise raskejalgsuse sümtoom. 1922.a.
3. Kas isetekkinud või väljakutsutud abort. 1923.a.
4. Mõned andmed naistehaiguste ravimisest mudaga. 1925.a.
5. Kõhulõikuse hädaohud. 1926.a.
6. Abordiküsimus. 1925.a.
7. Dr. Ph.Karelli muud teaduslikud tööd. 1926.a.
8. Schwangerschaft und Geburt. 1927.a.
9. Vähktõve röntgen kiiritusravi. 1927.a.
10. Teadumused emaka müoomist.
11. Zur Künstlichen Schesclenbild. 1931.a.
12. Sünnitusabi korraldusest. 1923.a.

V PROFESSOR J. MILÄNDERI ÕPILASED.

Prof. J. Miländeril oli palju õpilasi. Tema koolist on võrsunud enamik eesti eritaedlasi-günekolooge (arvult 22). Tuntumad nendest olid: Rudolf Bernakoff, Reinhold Kleitsman, Arkadi Tamm.

Järgnevalt mõningaid andmeid nende elu ja tegevuse kohta:

Rudolf Bernakoff sündis 18.sept. 1885.a. Paaluperas taluomaniku pojana. Alghariduse sai ta maal, keskkhariduse omandas Tartu Aleksandri Gümnaasiumis, mille lõpetas 1906 aastal. Samal aastal astus R. Bernakoff Tartu Ülikooli Teoloogia teaduskonda, kuid õige pea palus rektorilt enda üleviimist Arstiteaduskonda, mille lõpetas 1914.aastal.

Ülikooli lõpetas järel töötas R. Bernakoff volontäärina silmakliinikus ja alates 1915.aastast Ülikooli Naistekliinikus professor Mihnovi juhatusel 5 kuud noorema arstina. Alates 1915.a. sügisest töötas ta vanema arstina, olles samal ajal teenistuses Eesti Punase Risti haiglas noorema arstina.

18.dets. 1918 kuni 20.sept.1920.a. juhatas ta naistekliinikut, olles ühtlasi ka Tartu Ülikooli organiseerimiskomisjoni liikmeks. Pärast kliiniku üleandmist prof. Miländerile töötas ta Ülikooli Naistekliinikus vanema assistendina kuni 1.maini 1925.a., pärast töötas ta Tartus edasi vabalt praktiseeriva arstina.

R. Bernakoff seeritas 1922.a.doktorandiekasamid 20.mail 1927.a. kaitses ta väitekirja teemal "Mõnesugustest veremuutustest vähihaigetel ja nende prognostilisest tähtsusest x-kiirtega ravimise puhul." Oponentideks olid prof.E.Masing, prof.J.Miländer, prof.K.Schlossmann. Väitekirj sisaldas 279 trükitud lehekülge ja sisuliselt jagunes 2 ossa: esimeses osas käsitleti veremuutusi vähihaigetel, teine osa käsitles x-kiirte terapeutilist toimet ja x-kiirte ravil esinevaid veremuutusi.

R.Bernakoffi väitekirj tunnistati arstiteaduse doktori kraadi vääriliseks.

Reinhold Kleitsman sündis 17.nov.1892.a.Paides.

Alghariduse omandas ta Paide linnakoolis,keskhariduse Tallinna Aleksandri Gümnaasiumis. Arstiteadust õppis R. Kleitsman Tartu Ülikoolis,mille lõpetas 1916.a.-l.

1916-1917.a. töötas ta arstina Ülevenemaalises Linnade Liidus,peasajelikult Dinaburggi ja Võnnu linnades,1917a. suvest peale vene sõjaväes,kus teenis 44.jalaväe diviisis Riia frontil ja põhiliselt diviisi sidumise salgas noorama arstina. Diviisi Tallinnasse asumise järgi 1918.a. jaanuaris läks R. Kleitsmann üle organiseeritavaesse esimesse Eesti diviisi sidumise salga,mille ülemarstiks oli mõnda aega. Pärast I Eestä diviisi laiali - saatmist 1918.a. aprilli kuul Sakea okupatsioonivõimude poolt töötas R. Kleitsmann praktilise arstina Tapa alevis.

R. Kleitsmann võttis osa Eesti Vabadussõjast.1919.a. kevadel organiseeris ta sõjaväe sanatooriumi Haapsalus. Oli selle sanatooriumi ülemarstiks. Sama aasta sügisel organiseeris Kleitsmann sõjaväe haigemaja Viljandis,kus teenis ülemarstina 1920.a. augustini.

1920.a. alates töötas ta Tartu Ülikooli operatiivkirurgia ja topograafilise anatoomia instituudis vanema assistendina.

1929.a. kevadel sooritas Kleitsmann doktorandi - eksamid kirurgia,naistehaiguste ning sünnitusabi aladel. Peale edukat eksamite tegemist komandeeriti R. Kleitsmann Ülikooli poolt Saksamaale.Ta töötas Berliini Ülikooli haava-ja naistekliinikutes,tutvunedes samal ajal uuemate laboratoorsete uurimismeetoditega vastavate eriteadlaste juures.

Alates 1922.a. sügisest töötas R. Kleitsmann Ülikooli Naistekliinikus assistendina. Naistekliinikus töötamise ajal käis ta teaduslikul otstarbel veelkord Saksamaal, kus töötas pikemat aega Berliini Urbani haiglamaja biokeemilises laboratooriumis.

27.mail 1925.a. kaitses R. Kleitsmann väitekirja teemal "Varajase raskejalguse diagnoosimisest kunst-tehisliku glükosuuria abil".

Töö oponentideks olid:

prof. J. Miländer

prof. A. Lipschütz

prof. A. Rammul

Väitekirj tunnistati meditsiini doktorikraadi vääriliseks .

Enne Eestist lahkumist (aastat ei tea) oli R.Kleitsmann viitseprofessor.

Emigreerus Rootsi.

A r k a d i T a m m SÜNDIS 16.nov. 1901.a. Rõngu vallas Tartumaal kooliõpetaja pojana. Alg- ja keskhari- duse omandas ta Tartus, lõpetades 1920.a. kevadel Tref- fneri gümnaasiumi. Eesti Vabadussõjast võttis A.Tamm osa kooliõpilasena, kuuludes Kuperjanovi partisanide pataljoni.

1920.a. sügisel asus A. Tamm õppima Tartu Ülikooli arstiteaduskonda. Üliõpilasena tuli tal tasuda Ülikooli valitsusele semestris 700 krooni.

õppemaks 500 krooni

praktiliste tööde eest 100 krooni

matrikli maks 100 krooni.

A. Tamm õppis Ülikoolis headele ja väga headele hinnetele.

Kolmel korral esitati ta Schamaur' i stipendiumi saamiseks.

1925.a. lõpetas A. Tamm Tartu Ülikooli ning siirdus seejärel maale praktiseerima, töötades Lelles eraarstina kuni 1929.aastani. Alates 1930.aastast töötas ta Tartu Ülikooli Naistekliinikus noorema assistendina. 1931.aastal sooritas ta doktorandi eksamid.

Eksamid olid järgmistes ainetes:

- 1) anatoomia- makroskoopiline
- 2) Füsioloogia
- 3) Üldine pataloogia ja patoloogiline anatoomia
- 4) Farmakoloogia
- 5) Sünnitusabiandmise õpetus ja naistehaigused.
- 6) Naistekliinik
- 7) Üldine kirurgia
- 8) Kri pataloogia ja teraapia

1932.aastal võttis ta osa linna- ja maaarstide ettevalmistamise kursusest, omandades vastava kutse.

A. Tamm kirjutas väitekirja teemal "Vere pH väärtuse alkaalireservi ja uriinhappe hulga muutustest vähktõbisel. meditsiini doktori astme omandamiseks.

Juhendajateks olid:

- 1) Tartu Ülikooli Bakterioloogia Instituudist
prof. dr.med. K. Schlossmann
- 2) Tartu Ülikooli Naistekliinikust prof.dr.med.
J. Miländer.

Väitekirja avalik kaitsmine toimus 11.mail 1935.a. ja A. Tamme töö tunnustati dr.med. kraadi vääriliseks.

A. Tamme sulest on ilmunud rida teaduslikke tööd:

- 1) Vere uurimised Kriele universaal kambri abil.
- 2) Vomitus gravidarum
- 3) Märkmeid hüpotüsiini mõjust platsenta irdumisele emakast.

IV PROFESSOR J. MILÄNDERI JA TEMA ÕPILASTE TÖÖD
1920 - 1938.a.

Kõik teaduslikud tööd, mis on kirjutatud prof. Miländeri ajal on kogutud napiteosesse, mille lk. arv ulatub 733-ni. Prof. J. Miländeri ajal ja peale tema lahkumist avaldatud tööde loend:

1. J. Miländer " Abordi tagajärgedest ja mõjust naise tervisesse ja kriminaalabordi küsimusest"
" Eesti arst" 1927 Nr. 3 lk. 115
2. Ektoopilise raskejalgsuse sümptomatoloogia
" Eesti Arst" 1922 nr. 8/9 lk. 382
3. Kas isetekkinud või väljakutsutud abort?"
" Eesti Arst" 1923 11/12 lk. 319
4. Mõned andmed naistehaiguste ravimisest mudakümblusega (mudavannidega) Kuressaares. " Eesti Arst" nr. 6 lk. 169
5. Kõhulõikuse hädaohud ja võitlus nende vastu.
" Eesti Arst" 1926 nr. 8 lk. 281
6. Abordiküsimus "Eesti Arst" 1925 nr. 7 lk. 207
7. Dr. Philipp Karelli muud teaduslikud tööd.
" Eesti Arst" 1926 nr. 11 lk. 417.
8. Schwangerschaft und Geburt des Uterus
"Zbl. f. Gun. 1927 nr.29 lk. 1846
9. Vähitõve röntgenikiiritusi "Eesti Arst" 1927 lisa, lk. 19
10. Teadumused emaka müoomide ravist
" Eesti Arst" 1928 2. lisa, lk. 2
11. Zur Künstlichen Scheidenbildung,
Zbl.f. Gun. 1931. nr. 37, lk. 2746
12. Sünnitusabi korraldusest "Eesti Arst" 1932, lisa, lk. 71

13. Miländer.J. ja R.Kleitsman : Kemoteraapiast lapsevoodipalaviku ja günekoloogiliste streptokok- ja stafülokok -infektsioonide puhul."Eesti Arst"lisa lk. 22.
14. Sossi,A: Arstilised tunnistused abiellu astumise puhul."Eesti Arst" 1922 nr.7, lk.308.
15. Abortide arvu suurenemine TÜ Naistekliinikus viimastel aastatel."Eesti Arst " 1922 nr.12, lk.535.
16. Kletsman,R.: "Varase raskejalgsuse diagnoosimisest." "Eesti Arst" 1924 nr.2, lk.32
17. Über die Bestimmung Methoden. Deutsche mit verschiedenen Methoden Deutsche med.Wochenschrift. 1924 nr.18 lk. 1.
18. Ileus raseduse ajal, eriti lapsevoodis "E.A. 1926.a. nr. 3, lk. 89
19. Vere stabiilsuse e. settimisreaktsioonist günekoloogias. "E.A" 1926 nr.8, lk. 292.
20. Naissuguelundite vigastusist sub.coitu. "E.A." 1926 nr. 10., lk.361
21. Statistilisi andmeid aborti kohta Eestis. "E.A." 1927 nr. 3, lk. 128.
22. Raskustest emakavälise raseduse dgn.-l. "E.A." nr. 5 , lk. 183.
23. Platsenta kõrvaldamisest käega "E.A."1929 4, 113.
24. De Lasedimentation des hemeties dans la gynecologia. Acta obstetricie et gynecologose scandinavica, VII lk. 347.
25. Tuberkuloos ja rasedus "E.A."1928 lisa, lk.54
26. Settimisreaktsiooni tähtsusest naistehaiguste kimbulusravi määramisel "E.A." 2 lisa lk. 40.
27. Zur Frage der Bewertung der Zuckertoleranzprobe für die Diagnose der Frühschwangerchaft. Zbl.f.Gyn.1929, nr. 2, lk. 104.

28. Munajuhede läbipuhumisest naise steriilsuse puhul "E.A." 1929.nr.5, lk.177.
29. Nais suguelundite normaalsest ja patoloogilisest mikrofloorast. "E.A." 1930 nr.3 lk. 98.
30. Gripist Naisetekliinikus "E.A." 1930 nr.7, lk.249.
31. Nais-suguelundite patoloogilisest eritusest. "E.A." 1930 nr. 10 lk. 382.
32. Kleitsman, R. ja Grünthal (Haldre): Diagnoosimisest x-kiirte abil günekoloogias. "E.A." 1932 nr.1, lk.26
33. Kleitsman, R.: Üheaegselt emakasisesest ja emaka. kaksikrasedusest. "E.A." 1932 nr. 2, lk. 90.
34. Märkusi salpingograafiast. "E.A." 1932 nr.8, lk.442.
35. Berliini, Pariisi ja Riia naistekliinikuist "E.A." 1932 nr. 12, lk. 614.
36. Sigimatuse diagnoosimisest ja ravist "E.A." 1932.a. lisa lk. 77.
37. Endometriosisest "E.A." 1933 lisa lk. 56.
38. Emakavähi varasest diagnoosimisest "E.A." 1934 nr. 4, lk. 254.
39. Kunsttehisliku abordi ohtudest "E.A." nr.2, lk.114
40. Rasedate liigoksendusest ja selle ravist "E.A." 1935 3, lk. 177.
41. Kleitsman, R ja L.Poska -Teiss: Über die Anwendung von Vernix eakosa bei der Bildung einer Künstlichen Schaide und histologische Untersuchung der letztern Zbl. f.Gyn 1935 13,755.
42. Kleitsman, R Sur la creation dun artipiciel.Gynecologie et obstetrique 1935, lk.725.
43. 70.a. J.Ph.Semmelweisi surmasr "E.A." 1935, 9, 734
44. Kunsttehisliku tupe moodustamisest "E.A." 1935, 6, 455.

45. Über die Resektion des Nerves praesacalis in der Gynäkologie 1935-36, lk. 793.
- 46.
47. Kleitsman, R ja V. Kuusik: Histiidiini määramisest raseda uriinis ja selle menetluse praktilisest kasutamisest. "E.A." 1936, 9, 694.
48. Kleitsman, R: Menstruatsioonihäirete hormonaalsest ravist "E.A." 1936, 9, 705.
49. Emaka tupeosa erosiooni ravist "E.A." 1937, 9, 695.
50. Lapsevoodipalavikust "E.A." 1937, 9, 695.
51. Gynäkoloogi täheldusi Soomest ja Rootsiist "E.A." 1937, 8, 626.
- a) 52. Kleitsman, R ja J. Haldre (Grünthal): Sur la valeur thérapeutique de l'hysterosalpingographie dans le traitement de l'occlusion tubaire. Gynecologie et obstétrique XXXVII, lk. 284 (1938)
52. Nimivade kasutamisest tavalise abordi ja sigimatuse ravivahendina "E.A." 1938, 11, 866.
53. Vanadest ja noortest esmasünnitajatest TÜ Naistekliinikus 10. a. materjali põhjal "E.A." 1938, 12, 944.
54. Mõnda biloogiliste rasedusmääramise reaktsioonide kasutamisest "E.A." 1939, 2, 126.
55. Kleitsman, R ja M. Kask: Vitamiin C emapiimas. "E.A." 1939, 6, 277.
56. Vilde, J: Kaksikud ja kolmiku d TÜ Naistekliinikus 1920-1925. a. "E.A." 1926, 8, 309.
57. Grünthal, J. (nime muutus Haldre): Healoomust: emaka verejooksude ravimine röntgenikiirtega. "E.A." 1926, 8, 299.
58. Röntgenravist põletikuliste protsesside puhul. "E.A." 1927, 8, 313.
59. Märkusi kõrituberkuloosi ravimisest röntgenikiirtega. "E.A." 1927, 9, 352.

60. Lisand dermatomilikooside ravimisviisidele.
"E.A." 1927,11,444.
61. Zur Behandlung der Bauchaktinomykose mit Röntgenstrahlen. Fortschritte auf dem Gebiete der Röntgenstrahlen Bd 36, H 5 lk, 1085.
62. Diatermiaaparatuuride konstruksioonist.
"E.A." 1928.lk.8, 265
63. Röntgendiagnostika ja/teraapia tähtsusest hambahai-
guste puhul. "E.A." 1929,1, 10.
64. Antinomikoosi ravimisest röntgenikiirtega
"E.A." 1929 5, 169.
65. Kasuistisene Beitrag zur Röntgenbehandlung der
männlichen Genitaltuberkulose Röntgenpraxis 1931.
66. Die Röntgenbehandlung der Prostatahypertrophie
Röntgenpraxis III ,364,(1931).
67. Zur Behandlung der Torsillen erkrankungen mit Rönt-
genstrahlen. Röntgenpraxis III,Heft 5,222.
68. Medikamentoosne vähtõve ravi. "E.A." 1932 ,6,378.
69. Mõningaid märkmeid röntgenoloogia arengust.
"E.A." 1932,1,1.
70. Tartu Ülikooli naistekliiniku röntgeniosakond
"E.A." 1932,1,10.
71. Comptoni efektist ja selle tähtsusest röntgeni
ravi puhul. "E.A." 1932,1,18.
72. Naiste sigimatuse röntgen^{ravi} "E.A." 1933,3,122.
73. Raadiumist ja raadiumravi korraldusest, Eestis.
"E.A." 1934,1,43
74. Marie Curie "E.A." 1935,3,215,
75. Välismaal raadiumiraviga tutvumas."E.A" 1935,3.22
76. J.Grünthel(Haldre) ja R.Kleitsman:Die therapeutische
Bedeutung der Hysterosalpingographie bei
Sterilität der Frauen .Röntgenopraxis 1935,4.5,321.
77. J.Haldre: Zur Röntgenbetraudlung der klimakterischen
Beschwerden. lk.355,(1935/36).
78. Wilhelm Conrad Röntgen "E.A." 1936,1,1.
79. Nelikümmend aastat röntgeni kiiri."E.A."1936,1,8.
- 80.Röntgenikabinetid Tartu Ülikoolis."E.A."1936,1,15.
81. Haldre,J. ja R.Kleitsman: Salpingenrysis naise sigi/
matuse ravivahendina."E.A." 1936,1,31.

82. Haldre, J., Ginekoloogiliste põletikkude röntgenravist "EA", 1936, 9, 699.
83. Raadiumravi indikatsioonist. "EA" 6, 1937, 470.
84. Radioloogilisi keskusi Taanis ja Rootsis. "EA" 1938, 3, 206.
85. Zur Frage Indikationsstellung des Brachyrietheraphie. Röntgenpraxis X, 90 (1938).
86. Zur Frage röntgenologicshen Lehrtätigkeit. Fortscher. a.d. Geb.d. Röntgenstrahlen LVII, 1k. 34
87. Märkmeid raadiumi avastamisest. "EA" 1939, 12, 972.
88. (koos prof. K.Sarcliga): Erfolgreiche Radiumbehandlung eines Falles vor Cercinoma planocellulare des Augenlides beim Pferd. Berl. u. Minnch. Fierarztl. Wschr. 1939, 277.
89. Über die Röntgenbehandlung der Nebenhodentuberkulose. Röntgenpraxis XI, 417 (1938).
90. Beitrag zur Röntgentherapie des operiertne und unoperierten. Struma maligne. Röntgenpraxis XI, 615 (1938)
91. Koskvee (Kosenkraniks): Vähk ja toitlus" "EA" 1937, 6, 481.
92. Röntgenkaater"E.A." 1939, 4, 245.
93. Muljeist I Austria röntgenologia kongressilt ning Viini ja Saksamaa haiglaist. "E.A." 1937, 2, 152.
94. Stokberg, E. Märkmeid nahahaiguste röntgenravist. "E.A." 1929, 4, 128.
95. Säga, E. Artur Diensti rasedusreaktsiooni praktilisest väärtusest uriiniga. "E.A." 1931, 3, 182.
96. Zandek. Ascheimi rasedusreaktsioon. "E.A." 1932, 2, 78.
97. Katsed suguluse määramiseks Pulfrichi fotomeetriga "E.A." 1932, lisa 113.
98. Punaliblede settekiiruse määramisest mikromeetriga. "E.A." 1938, 8, 397.
99. Võimlad ja võimlemine. "E.A." 1935, 11, 844.

100. Öpilaste hambaravi korraldusest. "E.A." 1938, 10, 771.
101. Rasedate diagnoosimisest hormonaalsel teel Friedman Laphem'i järgi. "E.A." 1942, 6, 233.
102. Tiosulfaatide antidotaasest toimest. "E.A." 1942, 8, 356.
103. Naatriumtiosulfaadi krüptotoksilisest toimest. "E.A." 1943, 2, 65.
104. Tamm, A. Vere uurimised Kriele universaalkambri abil. "E.A." 1933, 4, 176.
105. Vomitus gravidarum. "E.A." 1933, 4, 176.
106. Märkmeid hypoplysiini mõjust platsenta irdumisele emakast. "E.A." 1934, 4, 262.
107. Ule kolmekuuse raseduse katkestamisest. "E.A." 1936, 9, 715.
108. Mõningaid täheldusi Berliini ja Pariisi Ülikooli naistekliinikus. "E.A." 1936, 12, 350.
109. Valuta sünnitamisest. "E.A." 1936, 7, 521.
110. Platsenta käega kõrvaldamisest. "E.A." 1937, 9, 688.
111. Emakavälisest rasedusest. "E.A." 1938, 12, 958.
112. Emaka deriatsioonist. "E.A." 1942, 4, 145.
113. Eichfuss, H. - Icterus klonatorum grasis. "E.A." 1934, 4, 266.
114. Statistilisi märkmeid hiidlastest TÜ Naistekliiniku andmeil. "E.A." 1935, 9, 731.
115. Elbing, K. Tangisünnitused TÜ Naistekliinikus 1922-1938. "E.A." 1939, 7, 441.
116. Kuusik, V. Eklampsia ja selle esinemine TÜ Naistekliinikus. "E.A." 1939, 6, 381.
117. Sigimatuse operatiivse ravi tulemused tubaaroklusiooni puhul TÜ Naistekliinikus. "E.A." 1939, 5, 340.
118. Treial, S. Emaka tupeosa erosiooni ravist kalamaksaõliga. "E.A." 1939, 4, 269.
119. Kiss, A. Mitmikud TÜ Naistekliinikus 1926 - 1937.a. "E.A." 1940, 7, 611.

120. Priks, V. Haruldase väärarengu (tsükloopia) juht.
"E.A." 1942, 9, 401.
121. Kleitsman, R. Varase raskejalgsuse diagnoosimisest
kunsttehisliku glükosuuria abil. Väitekiri 1925.a.
122. Bernakoff, R. Mõnesugusest veremuutustest vähihai-
getel ja nende profülaktilisest tähtsusest, x-
kiirtega ravimise puhul. Väitekiri 1927.a.
123. Grünthal (Haldre) Eksperimentaalsest uurimisest x-
kiirte toimest munasarja follikulaaraparaatidesse.
Väitekiri 1932.
124. Vere pH väärtuse alkalireservi ja piimhappe hulga
muutustest vähktöbisel. Väitekiri 1935.a.
125. Säga, E. Veremuutusest vähktöbisel raadiumravi pu-
hul. Väitekiri 1940.a.
126. Grünthal (Haldre), J. Eesti rahva - meditsiin, eriti
sünnituste, naistehaiguste ja laste juures, vanarahva
valgustusel. Auhinnatöö 1923.a.
127. Orro, H. Sama teema. Auhinnatöö 1923.a.
128. Velmer, Z. Sünnitusabi andmine ja seisukord Eestis
1922.- 1924.a. Auhinnatöö 1925.a.
129. Priks, V. " Ajuripats hormoonide mõju soo arenemisele.
Auhinnatöö, 1936.a.

VI KOKKUVÕTE

Põhimise osa kodanliku perioodi ajast oli Tartu Ülikooli Naistekliiniku juhatajaks prof. Jaan Miländer, kes ise oli kahe kuulsa professori, Otto Kistneri ja Aleksander Gubarjov õpilane, kandis edasi sünnitusabi kateedri häid traditsioone.

Naistekliiniku ^{oli} rajajaks epohhiloov röntgenikabineti avamine prof. Miländeri poolt, kes oli peale selle ka juhtiv kliiniku laiendamisel ja raamatukogu täiendamisel. Prof. Miländeri juhatusel kirjutati a. 1920 - 1938 hulgaliselt teaduslikke töid - arvult 158, neist 5 doktoritööd, 4 auhinnatööd. Vabariiklikes väljaannetes avaldati 101 teaduslikku tööd, välismaistes erialastes väljaannetes 19 tööd.

Professor Jaan Miländer lõi uue koolkonna arste-günekolooge ning omab seega suuri teeneid rahvusliku kaadri loomisel.

VII Kirjanduse loetelu

- Tamm, A. "Tartu Ülikooli Naistekliiniku asutamine, juhatajad ja koosseis".
- 1) "Eesti Arst" 1943 lk. 581 - 608
 - 2) "Tartu Ülikooli Naistekliiniku teaduslik tegevus a. 1806 - 1942
"Eesti Arst" 1943 lk. 497 - 530
- Orünthal, J. "Röntgenikabinetid Tartu Ülikoolis"
"Eesti Arst" 1936 lk. 15 - 21
- Kruus, H. "Akadeemiline haritlaskond ja rahvalähedus,
"Akadeemia" 1937
- Labi, E. "Mälestusi ja muljeid Eesti Ülikooli 10. a. aasta juubeli puhul", "Eesti rohuteadlane", 1929, lk. 254 - 260
- Luha, A., Tartu Ülikool õppe- ja teaduseasutusena, "Tänapäev", 1937, lk. 360 - 363
- Lüüs, A. Ülikooli kliinikud ja omavalitsuse haiglad Eestis. "Eesti Arst", 1933, lk. 521 - 533.
- Normann, H. Katkend Tartu Ülikooli Arstiteaduskonna algetest. "Eesti Arst", 1925, lk. 323 - 332.
- Valdes, A. Tartu Ülikooli Arstiteaduskonna uuest õppekavast. "Eesti Arst", 1940, 621 - 633.
- Naistekliiniku juhatajate isiklikud toimikud Eesti Riiklikus Ajaloo Keskarhiivis.